Het leefklimaat van jongeren in Icarus

Stap 2 van het stapsgewijs toezicht op basis van het Kwaliteitskader Gesloten Jeugdzorg

Instellingsrapport

Inspectie Jeugdzorg
Inspectie van het Onderwijs

Utrecht, augustus 2011

Samenvatting

De Inspectie Jeugdzorg doet stapsgewijs onderzoek naar de kwaliteit van de gesloten jeugdzorg. De Inspectie Jeugdzorg heeft in 2009 en 2010 stap 1 uitgevoerd, het toezicht op de rechtspositie van jongeren in de gesloten jeugdzorg. In 2010 en 2011 komt stap 2 aan bod, het toezicht op opvoeding, dagprogrammering en personeel. De inspectie heeft het toezicht stap 2 toegespitst op het leefklimaat binnen de instelling, omdat een goed leefklimaat van de jongeren een randvoorwaarde voor hun behandeling is en omdat in de gesloten jeugdzorg jongeren tegen hun wil kunnen worden opgenomen.

De Inspectie Jeugdzorg voert het toezicht stap 2 uit samen met de Inspectie van het Onderwijs, omdat de samenwerking van instelling en school een belangrijke factor is als het gaat om een veilig en verantwoord leefklimaat. De inspecties richten zich daarbij op het onderwijs dat *binnen* de instelling wordt gegeven.
Bij Icarus wordt het onderwijs binnen de instelling verzorgd door SO/VSO St. Jozef.

In dit rapport geeft de Inspectie Jeugdzorg antwoord op de vraag in hoeverre de instelling in staat is om een veilig en verantwoord leefklimaat voor de jongeren te bieden.
De Inspectie Jeugdzorg en de Inspectie van het Onderwijs geven samen antwoord op de vraag of de kwaliteit van de samenwerking van school en instelling voldoende is.
De Inspectie van het Onderwijs geeft antwoord op de vraag of de kwaliteit van het onderwijs voldoende is.

Het eindoordeel van de Inspectie Jeugdzorg luidt dat de kwaliteit van het leefklimaat in Icarus voor jongeren *voldoende* is.

De instelling komt goed uit het onderzoek wat betreft de volgende punten:

- De instelling heeft verschillende soorten leefgroepen en houdt rekening met de problematiek van jongeren bij de beoordeling welke leefgroep voor hen het meest geschikt is. Wanneer de problematiek van jongeren daarom vraagt, zijn er voldoende mogelijkheden om extra begeleiding in te zetten op de leefgroepen. Alle indicatoren op het gebied van aandacht voor samenstelling van de leefgroep zijn operationeel.
- Het personeel is voldoende toegerust voor het werk met de jongeren. De indicatoren op het gebied van toerusting personeel zijn operationeel.

Aandacht van de instelling is vooral nodig voor de volgende onderwerpen:

- Voor jongeren is het aanbod dagprogramma onvoldoende en niet gevarieerd genoeg.
- Bij een aantal groepsleiders ontbreekt het aan goed voorbeeldgedrag tijdens het eten. De groepsleiders hebben verschillende opvattingen over het wel of niet mee-eten op de groep.

De inspectie is van oordeel dat de instellingen voor gesloten jeugdzorg bij het thema het leefklimaat van jongeren op operationeel niveau dienen te functioneren. Nu dit bij Icarus bij drie

indicatoren nog niet het geval is, beveelt de inspectie aan dat deze binnen een half jaar in ieder geval operationeel zijn.

Het eindoordeel van de Inspectie Jeugdzorg en de Inspectie van het Onderwijs luidt dat Icarus en SO/VSO school St. Jozef *voldoende* samenwerken, wat een belangrijke voorwaarde is voor een veilig en verantwoord leefklimaat voor jongeren.
De instelling scoort alle indicatoren 'operationeel' en voldoet daarmee aan de verwachtingen van de inspecties.

Het eindoordeel van de Inspectie van het Onderwijs luidt dat de kwaliteit van het onderwijs op SO/VSO school St. Jozef, afdeling Icarus, *voldoende* is. Doorslaggevend voor het oordeel van de inspectie is de kwaliteit van het 'systeem van leerlingenzorg'.

Inhoudsopgave

Samenvatting 3
Hoofdstuk 1 Inleiding 7
Hoofdstuk 2 Het leefklimaat in Icarus 9
2.1 Dagprogramma 9
2.2 Passende en aandachtvolle omgeving 12
2.4 Voldoende toegerust personeel leefgroep 14
Hoofdstuk 3 De samenwerking tussen Icarus en SO/VSO school St. Jozef 17
3.1 Samenwerking instelling en school 17
Hoofdstuk 4 SO/VSO school Sint Jozef, afdeling Icarus 21
4.1 Dagprogramma 21
Hoofdstuk 5 Eindoordelen en aanbevelingen 25
5.1 Eindoordeel en aanbeveling Inspectie Jeugdzorg over het leefklimaat in de instelling 25
5.2 Eindoordeel Inspectie van het Onderwijs en Inspectie Jeugdzorg over de samenwerking tussen school en instelling 26
5.3 Eindoordeel Inspectie van het Onderwijs over de kwaliteit van het onderwijs 26
Bijlage 1 – Toetsingskader inspecties 27
Bijlage 2 – Het onderzoek van de Inspectie Jeugdzorg 31
Bijlage 3 – Inhoudelijke reactie van de instelling op het rapport 35

Hoofdstuk 1 Inleiding

Stapsgewijs toezicht op basis van het Kwaliteitskader Gesloten Jeugdzorg
In september 2008 heeft de MOgroep Jeugdzorg (inmiddels Jeugdzorg Nederland) het Kwaliteitskader Gesloten Jeugdzorg vastgesteld. Het Kwaliteitskader bevat veldnormen voor de sector en is opgesteld door afgevaardigden van de gesloten jeugdzorgaanbieders samen met de betrokken inspecties; naast de Inspectie Jeugdzorg zijn dat de Inspectie voor de Gezondheidszorg en de Inspectie van het Onderwijs.

Het nieuwe zorgaanbod is nog in ontwikkeling, daarom staan in het Kwaliteitskader *drie stadia* waarin de aanbieders van gesloten jeugdzorg moeten gaan voldoen aan deze normen. In navolging hiervan heeft de Inspectie Jeugdzorg toezicht in drie stappen gepland. Zij noemt dit het stapsgewijze toezicht, dat zij in 2008 op verzoek van de toenmalige minister voor Jeugd en Gezin is gestart bij alle instellingen voor gesloten jeugdzorg en dat loopt tot en met 2012.

De Inspectie Jeugdzorg heeft in 2009 en 2010 stap 1 van het stapsgewijze toezicht uitgevoerd. Dit was het toezicht op de rechtspositie van jongeren in de gesloten jeugdzorg.
In 2010 en 2011 is de uitvoering van stap 2 van het stapsgewijze toezicht aan de beurt.

Stap 2: toezicht op een veilig en verantwoord leefklimaat
In stap 2 komen normen uit de volgende onderdelen van het Kwaliteitskader aan bod: opvoeding, dagprogrammering en personeel. De inspectie heeft het toezicht stap 2 toegespitst op het leefklimaat binnen de instelling[1], omdat een goed leefklimaat voor de jongeren een randvoorwaarde voor hun behandeling is en omdat in de gesloten jeugdzorg jongeren tegen hun wil kunnen worden opgenomen. De inspectie onderzoekt in hoeverre de instellingen voor gesloten jeugdzorg in staat zijn om een veilig en verantwoord leefklimaat voor de jongeren te bieden.

De inspectie beoordeelt aan de hand van een toetsingskader of het leefklimaat veilig en verantwoord is. Over de invulling van dit toetsingskader heeft de inspectie nauw overleg gehad met de sector gesloten jeugdzorg, zodat het gaat om zoveel mogelijk gedeelde opvattingen over wat een veilig en verantwoord leefklimaat is. Daarnaast heeft de inspectie zich laten inspireren door jongeren die hebben beschreven wat maakt dat het leven op de groep voor hen veilig is[2]. Zij noemen onder andere voldoende rust, regelmaat, ruimte en privacy; een aanpak gericht op herstel in plaats van beheersing; het benoemen wat goed gaat in plaats van wat verkeerd gaat; respect; vertrouwen, dat de groepsleiders het goede voorbeeld geven.

Goede samenwerking tussen school en instelling belangrijk voor een veilig en verantwoord leefklimaat
In het overleg over het toetsingskader heeft de sector gesloten jeugdzorg aangegeven dat ook de samenwerking met school een belangrijke factor is als het gaat om een veilig en verantwoord

[1] In het Kwaliteitskader Gesloten Jeugdzorg valt leefklimaat onder het thema opvoeding.
[2] Kwaliteitsstandaarden jeugdzorg Q4C, standaard 14. Zie ook bijlage 2.

leefklimaat. Wanneer een jongere in de gesloten jeugdzorg behandeld wordt, werken de school en de instelling tegelijkertijd met de jongere aan diens toekomst. De tijd die de jongere op school doorbrengt maakt een belangrijk deel uit van het dagprogramma. In een goede samenwerking versterken school en instelling elkaar en zorgen zij samen dat de jongere werkelijk een perspectief heeft voor zijn toekomst. Bij een ontbrekende of slechte samenwerking heeft de jongere daar zowel op school als op de leefgroep last van en wordt een belangrijke voorwaarde voor een veilig en verantwoord leefklimaat niet vervuld.

Omdat de samenwerking met onderwijs zo belangrijk is voert de inspectie het toezicht stap 2 uit samen met de Inspectie van het Onderwijs. De inspecties richten zich daarbij op het onderwijs dat *binnen* de instelling wordt gegeven.
De Inspectie van het Onderwijs doet, waar dit in haar toezichtplanning mogelijk is, tegelijkertijd toezicht naar de kwaliteit van de school. Waar dit niet mogelijk is, levert de inspectie informatie uit toezicht dat zij kort voor het gemeenschappelijke toezicht nog heeft uitgevoerd bij de school.

Dit rapport
De Inspectie Jeugdzorg geeft in dit rapport antwoord op de vraag in hoeverre Icarus in staat is een veilig en verantwoord leefklimaat voor de jongeren te bieden. De Inspectie van het Onderwijs en de Inspectie Jeugdzorg geven samen antwoord op de vraag of de kwaliteit van de samenwerking tussen school en instelling voldoende is.
Bij Icarus wordt het onderwijs binnen de instelling verzorgd door SO/VSO school St. Jozef. De Inspectie van het Onderwijs geeft in dit rapport antwoord op de vraag of de kwaliteit van het dagprogramma dat de school biedt voldoende is.

Leeswijzer
In *hoofdstuk 2* staan de bevindingen van de Inspectie Jeugdzorg over het leefklimaat van de jongeren in de instelling.
In *hoofdstuk 3* staan de bevindingen van de Inspectie van het Onderwijs en de Inspectie Jeugdzorg over de kwaliteit van de samenwerking tussen school en de instelling.
In *hoofdstuk 4* staan de bevindingen van de Inspectie van het Onderwijs over de school.
In *hoofdstuk 5* staan de eindoordelen van de Inspectie Jeugdzorg en de Inspectie van het Onderwijs en de aanbevelingen aan de instelling en de school.
In *bijlage 1* staat het toetsingskader. Hierin worden de thema's beschreven waarop de inspecties toetsen.
In *bijlage 2* staat de onderzoeksopzet van de Inspectie Jeugdzorg beschreven.
In *bijlage 3* staat de inhoudelijke reactie van de instelling op het rapport.

Hoofdstuk 2 Het leefklimaat in Icarus

Het onderzoek van de Inspectie Jeugdzorg naar het leefklimaat kent vier thema's waarin de verwachtingen van de inspectie zijn aangegeven. De verwachtingen staan in het toetsingskader, dat in bijlage 1 is opgenomen. De thema's zijn:

- *het dagprogramma (routine leefgroep en vrije tijd)*[3];
- *passende en aandachtvolle omgeving;*
- *aandacht voor samenstelling groep;*
- *voldoende toegerust personeel leefgroep.*

Dit hoofdstuk bevat vier paragrafen die gewijd zijn aan de vier thema's. Elk thema is uitgewerkt in een criterium met bijbehorende indicatoren. De criteria geven weer wat de inspectie verwacht. De scores op de indicatoren geven aan in hoeverre een instelling aan de verwachting voldoet.

Elke paragraaf begint met een tabel met daarin het criterium en de scores van de inspectie per indicator op een tweepuntsschaal: operationeel en niet operationeel.[4]
In het toetsingskader in bijlage 1 geeft de inspectie per criterium aan wanneer zij het als operationeel beoordeelt. De inspectie verwacht voor elke indicator een score operationeel.
In de toelichting na de tabel staan de feitelijke bevindingen: wat de inspectie tijdens haar toezicht met betrekking tot de indicatoren heeft gehoord en gezien. Het is mogelijk dat de feitelijke bevindingen samen een genuanceerd beeld geven met positieve en negatieve aspecten. Wanneer de inspectie een indicator als *niet operationeel* beoordeelt, wordt voorafgaand aan de feitelijke bevindingen toegelicht welke bevindingen hebben geleid tot het oordeel.

2.1 Dagprogramma

Scores per indicator

Criterium **De instelling zorgt voor een passende dagbesteding en –structuur voor de jongeren**	Operationeel	Niet operationeel
Indicatoren		
Dagprogramma sluit aan bij behoeften jongeren	√	
Dagprogramma met voldoende en gevarieerd aanbod		√
Dagprogramma met invloed jongeren	√	

[3] De subthema's school en samenwerking tussen instelling en school komen aan bod in hoofdstuk 3.
[4] De scores zijn dus anders dan in het toezicht stap 1, waarin sprake was van een vierpuntsschaal: afwezig, aanwezig, operationeel en geborgd. De reden hiervoor is dat het toezicht naar het leefklimaat zich bij uitstek richt op de praktijk. Beleid op het gebied van leefklimaat is nauwelijks aan de orde in het onderzoek.

Toelichting

Dagprogramma sluit voldoende aan bij behoeften jongeren
De jongeren die verblijven bij Icarus volgen allemaal een gestructureerd dagprogramma. Het dagprogramma bevat drie elementen: de dagelijkse routine in de leefgroep, het schoolprogramma en de vrije tijd. Er zijn vaste tijden voor alle activiteiten en iedere dag is er een rustuur waarop de jongeren in hun kamer zijn. Jongeren kunnen tijdens dit rustuur iets voor zichzelf doen, lezen, muziek luisteren of huiswerk maken. Op maat kan er een uitzondering worden gemaakt op dit rustuur. Jongeren die in een hogere fase zitten en bijvoorbeeld op een externe school of sport zitten hoeven dan niet meer aan dit rustuur deel te nemen.
De jongeren volgen een onderwijsprogramma op het terrein van Icarus, waarbij blokken theorie-onderwijs worden verzorgd door docenten op school afgewisseld met blokken praktijkonderwijs door werkmeesters, docenten en groepsleiders. Deze blokken onderwijs volgen de jongeren in kleine groepen van vier jongeren, waardoor er veel individuele aandacht aan de jongeren kan worden gegeven. Op school krijgen de jongeren algemeen vormend onderwijs (AVO) en het praktijkonderwijs bestaat uit projecten en groepsleiders-activiteiten. Voorbeelden van projecten zijn atelier, hout, metselen, mechanische technieken en het huishoudproject en voorbeelden van groepsleiders-activiteiten zijn sporten, fitness, uiterlijke verzorging, handvaardigheid, nieuwseducatie en tuinieren.
Wanneer de jongeren in een hogere fase zitten is het voor hen mogelijk om onderwijs buiten de instelling te volgen. Ook stages en vrije tijd kunnen de jongeren vanaf een bepaalde fase invullen buiten het terrein van Icarus, zoals stage lopen in een winkel, in de horeca, bij een supermarkt of in een bejaardenhuis of sporten bij een sportvereniging.
De jongeren volgen in het weekend en in vakanties een aangepast dagprogramma. In het weekend is het dagprogramma minder strak ingepland, de jongeren gaan op verlof of ze kunnen bezoek ontvangen. Ook in de vakanties is het dagprogramma minder vastomlijnd. In de zomervakantie heeft de instelling een summerschoolprogramma met geplande activiteiten rond een bepaald thema.

Aanbod dagprogramma onvoldoende en niet gevarieerd genoeg
De geïnterviewde jongeren geven aan dat ze over twee onderdelen van het dagprogramma niet tevreden zijn, namelijk over de invulling van de groepsleiders-activiteiten en over de mogelijkheden om vrije tijd in te vullen. Icarus heeft dit al eerder onderkend en daarna maatregelen genomen. Een aantal van deze maatregelen is echter nog niet volledig zichtbaar in de praktijk. Daarom beoordeelt de inspectie deze indicator als niet operationeel.

De jongeren geven aan dat ze niet tevreden zijn over de invulling van de groepsleiders-activiteiten. De invulling hiervan wisselt per groepsleider en per groep en het komt voor dat voorgenomen groepsleiders-activiteiten niet doorgaan op het moment dat zich een onregelmatigheid voordoet. De instelling beschikt niet over een sluitend systeem om te borgen dat de groepsleiders-activiteiten op een goede manier en planmatig door de groepsleiders worden ingevuld. Bij de projecten is dit

door de inzet van werkmeesters beter geborgd. Over de projecten zijn de jongeren ook meer tevreden.

Verder zijn de jongeren ontevreden over de mogelijkheden van vrije tijd in het dagprogramma (op doordeweekse avonden, op woensdagmiddag en in het weekend). De jongeren vinden de avonden saai en geven aan tijdens hun vrije tijd vooral televisie te kijken en op de bank te hangen. Het aanbod van activiteiten is volgens de jongeren beperkt, weinig gevarieerd (spelletje doen, voetballen) of sluit niet aan bij wat zij leuk vinden. In de praktijk blijken ook minder activiteiten mogelijk dan de instelling in haar visie op vrijetijdsbesteding noemt.
De medewerkers geven aan dat de samenstelling van de groepen het lastig maakt om activiteiten te ondernemen. Bijvoorbeeld op het moment dat een groep relatief veel instroom van nieuwe jongeren kent, die nog geen verlofstatus hebben. Uitjes met de hele groep worden daardoor nauwelijks gemaakt. De instelling kiest er niet voor om jongeren met een verlofstatus uit verschillende groepen samen te voegen om gezamenlijk een activiteit te ondernemen. Dit is in het verleden niet goed verlopen. Verder geven de medewerkers aan dat voor de jongeren in de groepen zonder hek eromheen meer mogelijkheden zijn dan voor de jongeren in de meer gesloten groepen (met hek). Wel is er volgens de medewerkers voldoende aanbod. Ze noemen als aanvullende mogelijkheden onder andere: knutselen, muziek maken en opnemen, tuinieren en fitness.
Jongeren die in een hogere fase zitten en een onbegeleide verlofstatus hebben, hebben de mogelijkheid om buiten de instelling activiteiten te ondernemen. Zo zijn er jongeren die dansen buiten de instelling, voetballen bij een externe voetbalclub, of een bijbaantje hebben.

Icarus was door de uitkomsten van de Jeugdsurvey 2010, waaruit vrijetijdsbesteding als aandachtpunt naar voren kwam, al eerder op de hoogte van de mening van de jongeren. Naar aanleiding van deze uitkomsten heeft de instelling verschillende maatregelen genomen, maar deze waren op het moment van het onderzoek van de inspectie nog niet volledig operationeel.

Jongeren hebben beperkt invloed op het dagprogramma
Binnen de mogelijkheden die het dagprogramma biedt, luisteren de groepsleiders naar wat de jongeren aangeven. De jongeren mogen aangeven aan welk project (atelier, hout, metselen, mechanische technieken) ze overdag willen deelnemen. Verder kunnen ze tijdens de dagelijkse gesprekken na schooltijd en de wekelijkse groepsgesprekken aangeven welke activiteiten ze in hun vrije tijd willen ondernemen. Ook de groepsleiders-activiteiten voor overdag worden dan besproken. De groepsleiders geven aan dat ze veel met de jongeren spreken en daarom weten wat de jongeren willen. Ook de jongeren geven aan dat er ruimte is voor inspraak tijdens deze momenten. Maar dit leidt volgens hen wat betreft de vrije tijd en groepsleiders-activiteiten niet altijd tot de gewenste resultaten.

2.2 Passende en aandachtvolle omgeving

Criterium **De instelling zorgt voor een aandachtvolle omgeving voor de jongeren** ***Indicatoren***	Operationeel	Niet operationeel
Goede kwaliteit fysieke leefomgeving	√	
Fysieke leefomgeving met invloed jongeren	√	
Respectvolle omgang		√
Aandachtvolle houding medewerkers ten opzichte van jongeren	√	

Toelichting

De fysieke leefomgeving is van voldoende kwaliteit

De leefgroepen binnen Icarus zien er netjes, schoon en gezellig uit. Het meubilair op de groepen is over het algemeen heel. Wanneer er meubilair stuk is wordt dat snel gerepareerd. De jongeren zijn tevreden over hoe de leefgroep eruit ziet. Alle jongeren hebben, onder andere via het huishoudproject, een aandeel in het schoonhouden van de groep. Doordeweeks is er een gastvrouw op de leefgroepen die het huishoudproject begeleidt.

Overdag eten de jongeren warm, 's avonds eten ze brood. Doordeweeks wordt het eten aangeleverd door de centrale keuken, in het weekend kunnen de groepen ook zelf koken. De jongeren en de groepsleiders geven aan dat ze tevreden zijn over het eten.

Jongeren hebben beperkte invloed op hun fysieke leefomgeving

De jongeren mogen hun kamer inrichten met eigen spullen. Ze kunnen dingen ophangen en neerzetten, zo lang het maar geen gevaar oplevert (bijvoorbeeld voor zelfbeschadiging). Verder mogen de jongeren muziek op hun kamer draaien, met bijvoorbeeld een radio of mp3.

Daarnaast hebben de jongeren enige vrijheid in de aankleding van de leefgroep. De jongeren kunnen het aangeven als zij met de groep iets willen aanschaffen, zoals accessoires voor op de groep. Hier is een groepsbudget voor. De leefgroepen hebben hun eigen kleur, wanneer er geverfd wordt kunnen jongeren daarover ook mee beslissen. De unitcoördinatoren geven daarbij aan dat de leefgroepen wel enigszins neutraal moeten blijven, niet alles is mogelijk.

Geen respectvolle omgang door slecht voorbeeldgedrag

De indicator 'respectvolle omgang met de jongeren' bestaat uit meerdere onderdelen: jongeren ervaren zowel *respect* en *vertrouwen* als *goed voorbeeldgedrag* van de groepsleiders.

De jongeren in Icarus voelen zich over het algemeen serieus genomen en gerespecteerd door hun groepsleiders. Toch beoordeelt de inspectie deze indicator als niet operationeel vanwege het regelmatig ontbreken van goed voorbeeldgedrag van groepsleiders bij het eten.

De groepsleiders hebben verschillende opvattingen over het wel of niet mee-eten op de groep. Het komt volgens zowel de jongeren als enkele geïnterviewde groepsleiders voor dat groepsleiders iets anders eten dan wat de jongeren krijgen, brood eten in plaats van warm tussen de middag of

dubbel beleg nemen terwijl jongeren dit niet mogen. Deze handelwijze getuigt volgens de inspectie van een gebrek aan respect en aan inlevingsvermogen in de positie van de jongeren. De unitcoördinatoren geven aan de discussie wel te herkennen en zijn van mening dat het mee-eten een pedagogische activiteit is waar alle groepsleiders aan deel dienen te nemen.

Medewerkers hebben aandachtvolle houding ten opzichte van jongeren
Volgens de jongeren weten de groepsleiders veel over hun achtergrond en problematiek. De groepsleiders geven aan dat zij vooral door het voeren van (mentor) gesprekken en het uitvoeren van activiteiten aandacht aan de jongeren besteden. Verder lezen zij bij het begin van een plaatsing de rapportages over een jongere door.
De jongeren geven aan dat zij altijd bij een van de groepsleiders terecht kunnen wanneer zij dat willen. De jongeren trekken het meest naar hun mentor toe, omdat dat degene is die zaken regelt en het meeste weet van de jongeren. De groepsleiders benadrukken het belang van openheid en eerlijkheid om vertrouwen te winnen van de jongeren. Ook het nakomen van afspraken vinden zij erg belangrijk. Verder geven de groepsleiders aan dat er binnen de leefgroep aandacht is voor bijvoorbeeld de culturele afkomst en de belevingswereld van de jongeren.
Volgens de groepsleiders is het bevestigen van positief gedrag van de jongeren erg belangrijk. Zij geven daarom regelmatig complimenten aan jongeren. Ook de jongeren ervaren dat zij complimenten krijgen van de groepsleiders.
De groepsleiders geven aan dat zij zoveel mogelijk op de groep zijn. In ieder geval is er altijd één groepsleider op de groep wanneer de ander op kantoor werkt. De unitcoördinatoren geven aan dat zij dit belangrijk vinden en sturen daarom erg op de aanwezigheid van de groepsleiders op de leefgroepen.

2.3 Aandacht voor samenstelling leefgroep

Criterium **De instelling heeft aandacht voor de samenstelling van de leefgroep**	Operationeel	Niet operationeel
Indicatoren		
Bewustzijn problematiek jongeren	√	
Flexibele inzet personeel	√	

Toelichting

Bij samenstelling van de leefgroep is de instelling bewust van de problematiek jongeren
Binnen Icarus zijn in totaal tien leefgroepen. De helft van de groepen is gesloten met een hek eromheen, de andere helft heeft geen hek. De meeste jongeren komen binnen in een gesloten groep, waar de jongeren minder vrijheden hebben. Zes van de tien leefgroepen zijn jongensgroepen, vier zijn meidengroepen. Op één van de besloten jongensgroepen verblijven veel jongens met LVB-problematiek en jongere jongens.

Wanneer jongeren worden aangemeld bepaalt de plaatsingscommissie binnen Icarus in welke leefgroep de jongere komt. In de plaatsingscommissie zit het hoofd behandeling en een trajectbegeleider. De unitcoördinatoren geven aan dat Icarus meestal vol zit, waardoor er mede door de opnameplicht niet veel ruimte is om een afweging te maken. Volgens de gedragswetenschappers ontstaan er na plaatsing vaak wel mogelijkheden voor doorstroming wanneer bijvoorbeeld blijkt dat de problematiek lichter of juist zwaarder blijkt dan verwacht, of de jongere een gevaar vormt voor zichzelf of zijn omgeving. De gedragswetenschappers kijken bij een doorplaatsing naar de ontwikkelingsleeftijd van een jongere, eventueel aanwezige psychiatrische problematiek, andere stoornissen en bijzonderheden waar de groepsleiders rekening mee moeten houden. Wanneer een jongere doorgeplaatst wordt, is de gedragswetenschapper verantwoordelijk voor het informeren van het team.

Er zijn voldoende mogelijkheden om het personeel flexibel in te zetten
Het is binnen Icarus mogelijk om tijdelijk extra personeel in te zetten wanneer de problematiek van jongeren daarom vraagt. Op een van de leefgroepen is bijvoorbeeld een paar maanden een derde dienst door een senior groepsleider ingezet omdat één van de jongeren één op één begeleiding nodig had.
Het begeleiden van verlof is altijd mogelijk, groepsleiders komen hier ook wel buiten hun vaste diensten voor terug.

2.4 Voldoende toegerust personeel leefgroep

Criterium **De instelling draagt zorg voor voldoende toegerust personeel** ***Indicatoren***	Operationeel	Niet operationeel
Verklaring omtrent gedrag medewerkers		√
Kennis en vaardigheden medewerkers	√	
Toerusting personeel: sturing en coaching	√	

Toelichting

Verklaring omtrent gedrag medewerkers: één UJD niet aanwezig
Icarus vraagt voor vaste en tijdelijke medewerkers een Uittreksel Justitiële Documentatie (UJD) aan. De inspectie beoordeelt deze indicator desondanks als niet operationeel.
De inspectie heeft 10 dossiers getoetst en in één dossier geen verklaring omtrent het gedrag of UJD aangetroffen. Het betrof het dossier van een medewerker die na 2008 bij Icarus is komen werken. De overige onderzochte dossiers, ook die van uitzendkrachten, bevatten wel een UJD.

Kennis en vaardigheden medewerkers voldoende
Nieuwe medewerkers moeten minimaal MBO niveau hebben als zij bij Icarus komen werken. Zij volgen een standaard inwerkprogramma gedurende een jaar waarin zij een periode boventallig

meedraaien, gecoacht worden door een vaste begeleider en waarin er drie keer per jaar een evaluatiemoment is. Icarus streeft voor haar groepsleiders naar minimaal een HBO niveau. Daarom volgen ongeveer dertig groepsleiders de leergang Forensisch Pedagogisch Medewerker in samenwerking met de Hogeschool Zuyd.
Het afgelopen jaar hebben alle groepsleiders deelgenomen aan professionele veiligheidstrainingen (PVT) en trainingen bedrijfshulpverlening (BHV). Ook zijn er voor een aantal groepsleiders trainingen geweest op het gebied van seksualiteit en weerbaarheid van meiden ('Girls Talk').
Binnen Icarus krijgen medewerkers geen standaard training aangeboden op het gebied van psychopathologie of jongeren met een licht verstandelijke beperking. De groepsleiders geven aan dat zij bij binnenkomst van een jongere hier casusspecifiek kennis over aangereikt krijgen van de gedragswetenschappers. De gedragswetenschappers geven dan handvatten aan groepsleiders over hoe zij het beste met een bepaalde jongere om kunnen gaan. Ook kan het zijn dat er tijdens een teamoverleg of een teamdag aandacht besteed wordt aan leeftijdsadequaat gedrag of een specifiek onderwerp zoals hechtingsproblematiek. Indien nodig schakelt de instelling ook externe deskundigheid in.
Het opleidingsaanbod binnen Icarus wordt deels verzorgd in samenwerking met de Hogeschool Zuyd. De gedragswetenschappers geven aan dat een aantal jaar geleden een specifieke scholing is opgezet om de deskundigheid van de medewerkers te bevorderen. Icarus wil dit binnenkort gaan herhalen. Deze deskundigheidsbevordering zal vooral gericht zijn op de verschillende stoornissen van jongeren binnen de gesloten jeugdzorg.
De groepsleiders geven aan dat zij zich voldoende toegerust voelen om de jongeren binnen Icarus te begeleiden. Wanneer zij vragen hebben over bepaalde problematiek of er is onduidelijkheid over het toepassen van bepaalde regels op de groep, dan is dit altijd onderwerp van gesprek tijdens de teamoverleggen, waarbij de gedragswetenschappers aanwezig zijn.

Toerusting personeel: sturing en coaching zijn voldoende
De unitcoördinator en de gedragswetenschapper zijn samen verantwoordelijk voor het leefklimaat op een leefgroep. Beiden hebben een signalerende rol naar groepsleiders en jongeren toe en bepalen het beleid op de groepen. De unitcoördinator en de gedragswetenschapper zijn aanwezig bij de wekelijkse teamoverleggen en komen daarnaast wekelijks op de leefgroepen om mee te eten of een spelletje te doen. Ook functioneringsgesprekken met groepsleiders doen de unitcoördinatoren en de gedragswetenschappers samen.
Alle groepsleiders volgen intervisie, begeleid door groepsleiders die hiervoor getraind zijn. De unitcoördinatoren noemen eenduidigheid in het handelen van groepsleiders een belangrijk aandachtspunt, waar zij in de teamsamenwerking veel aandacht aan besteden.

Hoofdstuk 3 De samenwerking tussen Icarus en SO/VSO school St. Jozef

Dit hoofdstuk gaat over het thema samenwerking tussen de school, die binnen de instelling gevestigd is en de instelling. Het thema is uitgewerkt in een criterium met bijbehorende indicatoren. Het criterium geeft weer wat de inspecties verwachten. De scores op de indicatoren geven aan in hoeverre een school en een instelling aan de verwachting voldoen.

Het hoofdstuk begint met een tabel met daarin het criterium en de scores van de inspecties per indicator op een tweepuntsschaal: operationeel en niet operationeel.
In het toetsingskader in bijlage 1 geven de inspecties per criterium aan wanneer zij het als operationeel beoordelen. De inspecties verwachten voor elke indicator een score operationeel.
In de toelichting na de tabel staan de feitelijke bevindingen: wat de inspecties tijdens het toezicht met betrekking tot de indicatoren hebben gehoord en gezien. Het is mogelijk dat de feitelijke bevindingen samen een genuanceerd beeld geven met positieve en negatieve aspecten. Wanneer de inspecties een indicator als *niet operationeel* beoordelen, wordt voorafgaand aan de feitelijke bevindingen toegelicht welke bevindingen hebben geleid tot het oordeel.

3.1 Samenwerking instelling en school

Criterium **De instelling en de school zorgen voor een aandachtvolle omgeving voor de jongeren** ***Indicatoren***	Operationeel	Niet operationeel
Onderwijs is een essentieel onderdeel van de behandeling	√	
School en instelling werken voldoende samen bij de dagelijkse begeleiding van de jongeren	√	
School en instelling werken voldoende samen bij het behandelplan	√	
School en instelling werken voldoende samen bij incidenten	√	

Toelichting

Onderwijs is een essentieel onderdeel van de behandeling
Bij Icarus wordt het onderwijs op het terrein van de instelling verzorgd door SO/VSO school St. Jozef. De jongeren stromen na binnenkomst meestal dezelfde dag in op school. De docent doet de intake, waarbij een inschatting wordt gemaakt van onder andere het didactische niveau en de sociaal-emotionele ontwikkeling van een jongere. De school probeert maatwerk te leveren door zoveel mogelijk aan te sluiten bij de onderwijsbehoefte van een jongere.
De jongeren volgen een onderwijsprogramma waarbij blokken onderwijs worden verzorgd door docenten op school afgewisseld met blokken onderwijs door groepsleiders. Op school volgen de jongeren de theoretische vakken en groepsleiders geven praktijkonderwijs (projecten en

groepsleiders-activiteiten, zie verder onder: *dagprogramma*). Het onderwijs wordt gegeven in groepen van maximaal vier jongeren, met één vaste docent. Dit dagprogramma wordt gecoördineerd door de commissie onderwijs dagprogramma, waar de eerste behandelaar, unitcoördinatoren en onderwijs coördinatoren deel van uit maken.
Lesuitval komt vrijwel niet voor, bij ziekte van leerkrachten regelt de school vervanging. Het komt voor dat jongeren uit de les worden gestuurd, maar ook dit komt maar beperkt voor.

School en instelling werken voldoende samen bij de dagelijkse begeleiding van de jongeren
De docenten komen meerdere keren per dag op de leefgroep om de jongeren op te halen en terug te brengen. Dit zijn ook de momenten waarop een overdracht met de groepsleiders plaatsvindt en waarop bijzonderheden over een jongere worden doorgegeven. Na schooltijd neemt de docent ook deel aan de gesprekken, waarin de jongeren en de groepsleiders de dag doornemen. Op deze manier weten de groepsleiders hoe het onderwijs door de docenten op school is verlopen en de docenten hoe het onderwijs door de groepsleiders is verlopen. Tijdens dit gesprek brengen de jongeren bijvoorbeeld in wat zij die dag hebben gedaan, hoe zij het vonden gaan en wat zij de rest van de dag gaan doen. Naast deze dagelijkse overdrachten nemen de docenten ook deel aan de teambesprekingen van de instelling. Alle geïnterviewde medewerkers van de school en de instelling geven aan tevreden te zijn over de onderlinge samenwerking.

School en instelling werken voldoende samen bij het behandelplan
In het behandelplan van de instelling wordt altijd een onderdeel over school opgenomen. Daarnaast is aan ieder behandelplan een onderwijstrajectkaart toegevoegd, met daarin onder andere de leerdoelen van een jongere voor school. De onderwijstrajectkaart en het behandelplan zijn wat betreft aanpak en doelen op elkaar afgestemd.
De docenten nemen deel aan de besprekingen en evaluaties van de behandelplannen en aan de teambesprekingen. In de teambesprekingen, waarbij de groepsleiders, de vaste docent voor de groep, de behandelcoördinator en unitcoördinator aanwezig zijn, worden de doelen uit het behandelplan verder geconcretiseerd en wordt er gekeken wat er wel en niet goed gaat bij een jongere. Zonodig worden gezamenlijk nieuwe doelen voor een jongere vastgesteld.
Naast de behandelplan- en teambesprekingen vindt het behandelteamoverleg plaats. De eerste behandelaar, kinder- en jeugdpsychiater, verpleegkundige medische dienst, individuele trajectbegeleider en onderwijscoördinator nemen tijdens dit overleg alle jongeren door voor wat betreft het onderwijs en de behandeling.

School en instelling werken voldoende samen bij incidenten
Door de verschillende dagelijkse overdrachten zijn docenten en groepsleiders voortdurend op de hoogte hoe het op school en op de groep is gegaan. Ook eventuele incidenten worden tijdens de overdrachten besproken. Doordat er veel contact is stemmen de docenten en de groepsleiders veelvuldig af en lukt het om eenduidig op te treden bij incidenten.
De geïnterviewde docenten en groepsleiders geven aan dat tijdens de onderwijsblokken weinig incidenten gebeuren. Een reden daarvoor is dat tijdens het onderwijs op school en op de leefgroep wordt gewerkt met kleine groepen van maximaal vier jongeren. Hierdoor zijn er minder prikkels

voor de jongeren, waardoor ze minder snel negatief gedrag laten zien. Jongeren hoeven daardoor ook minder vaak terug naar de groep te worden gestuurd.
Wanneer zich toch een incident heeft voorgedaan, registreren de groepsleiders de incidenten, ook als het incident zich op school heeft voorgedaan. Op deze manier worden de incidenten van school ook opgenomen in de cijfers van de instelling. Sinds begin van dit schooljaar is er een gezamenlijke incidentencommissie van de school en de instelling. In deze commissie worden de incidenten geëvalueerd en wordt er gekeken of er bepaalde trends zichtbaar zijn. Indien nodig worden er dan maatregelen genomen of acties uitgezet. Een voorbeeld is dat er recent een deuralarm op school is geïnstalleerd omdat bleek dat meerdere jongeren waren weggelopen nadat ze naar het toilet waren gegaan.

Hoofdstuk 4 SO/VSO school Sint Jozef, afdeling Icarus

In maart 2011 voerde de Inspectie van het Onderwijs een kwaliteitsonderzoek uit op de Sint Jozef school, afdeling Icarus, in Cadier en Keer. De bevindingen en conclusies van dit onderzoek zijn beschreven in een rapport dat is vastgesteld op 24 juni 2011. De kwaliteit van het onderwijs waardeerde de inspectie toen met een voldoende. Zij zag geen aanleiding het toezicht te intensiveren. De inspectie baseerde zich bij het onderzoek op het Toezichtkader speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs 2005. In het jaarwerkplan verantwoordt de inspectie welke wettelijke aspecten zij onderzocht. Deze documenten zijn te vinden op www.onderwijsinspectie.nl.

De bevindingen dienen ook ter beoordeling van een van de thema's in dit gemeenschappelijke onderzoek. Het gaat om het thema dagprogramma. Door de week maakt de school een belangrijk deel uit van het dagprogramma van de jongeren. De verwachtingen staan in het toetsingskader, dat in bijlage 1 is opgenomen.

4.1 Dagprogramma

Criterium **De school zorgt voor een passende dagbesteding en dagstructuur voor de jongeren.**	Operationeel	Niet operationeel
Indicatoren		
De intake is van voldoende kwaliteit	√	
Iedere leerling begint op het juiste niveau met onderwijs	√	
School volgt vorderingen en ontwikkelingen voldoende	√	
Per leerling een toegesneden handelingsplan	√	
Aandacht voor de samenstelling van de schoolgroepen	√	
Personeel is goed toegerust voor het werk		√

Toelichting

De intake is van voldoende kwaliteit
De jongeren kunnen in de meeste gevallen al enkele dagen na plaatsing in de instelling aan een geïntegreerd onderwijsprogramma deelnemen. Gedurende de eerste weken volgen leraren onder verantwoordelijkheid van de onderwijscoördinatoren een uitgebreide standaard procedure om de beginsituatie van de leerlingen in kaart te brengen. Tot die procedure behoren een intakegesprek door de leerkracht met de leerling, een vragenlijst voor de leerling, het opvragen van gegevens bij de school van herkomst en het waar nodig afnemen van testen en toetsen.

Iedere leerling begint op het juiste niveau met onderwijs
Het integratief beeld dat met de intakeprocedure tot stand komt, bepaalt de leerroute die de leerling gaat volgen. Dat kan bijvoorbeeld een vmbo-traject zijn of een havo-, aka-, mbo- of arbeidstraject.

De school volgt de vorderingen en ontwikkelingen in voldoende mate
Met methodegebonden toetsen, ivio-proefexamens en het programma voor toetsing en afsluiting (pta) volgen leraren de didactische ontwikkeling van de leerlingen. Daarnaast werkt de school in het kader van arbeidstoeleiding met een portfolio. Leraren volgen ook werkhouding en gedrag. Het zijn echter vooral de gedragswetenschappers van de instelling die de pedagogische ontwikkeling vaststellen op basis van de doelen die in het behandelplan staan. Over de ontwikkeling over de volle breedte vindt regelmatig overleg en afstemming plaats tussen school en instelling.

Per leerling een toegesneden handelingsplan
Een onderwijstrajectkaart (otk) vormt het handelingsplan, waarin de school het didactische onderdeel vastlegt met concrete leerstofdoelen en toetstermijnen. Daarnaast bevat het plan doelen voor leer- en werkhouding. Het otk sluit aan op het behandelplan van de instelling, waarin de pedagogische ontwikkeling van de leerling centraal staat. De kwaliteit van de evaluatie van de handelingsplannen schiet op papier en daarmee in het kader van verantwoording tekort. Als een leerling de doelen niet bereikt heeft, is onvoldoende traceerbaar welke factoren daaraan ten grondslag liggen. Bovendien ontbreekt een inzichtelijke onderbouwing, als leraren besluiten het perspectief bij te stellen.

Met betrekking tot de handelingsplanning constateert de inspectie tevens een tekortkoming in het kader van naleving van wet- en regelgeving. De commissie voor de begeleiding (cvb) is te weinig betrokken bij de evaluatie van de uitvoering van de didactische en pedagogische doelen. Inzet van alleen de onderwijscoördinatoren, die geen deel uitmaken van de cvb, is niet voldoende. Wil de school haar eigen autonome positie waarborgen, dan moet de cvb nadrukkelijker een regierol vervullen. Dat geldt overigens niet alleen tussentijds, maar ook in de beginfase. Positief is in dit verband de samenwerking tussen de cvb en de interne trajectbegeleider van de instelling, die recent op gang gekomen is. Samen stellen zij zich tot doel jongeren zo goed mogelijk te begeleiden om hen succesvol te laten instromen in een vervolgbestemming. Een goed initiatief, waarbij de cvb wel een duidelijke rol speelt, is bovendien de proefplaatsing voor leerlingen die van de afdeling Icarus doorstromen naar de vso-zmok afdeling van de Sint Jozefschool.

Aandacht voor de samenstelling van de schoolgroepen
School en instelling verzorgen samen het onderwijsprogramma. Daardoor kunnen de leefgroepen gesplitst worden en zijn de schoolgroepen tijdens de theorielessen klein. Leraren zijn zo in staat een zeer taakgerichte werksfeer te realiseren met veel aandacht voor orde en structuur. Bovendien zijn ze goed op de hoogte van de specifieke onderwijsbehoeften van de leerlingen en geven zij doelgericht extra instructie. Ook dagen zij leerlingen met open vragen en opdrachten uit om zelf te doen en te denken. Door dit alles is het rendement van de lessen groot. Veel leerlingen zijn in staat een achterstand uit het verleden in te halen. Strakke weekplanningen ondersteunen hen daarbij.

De school kent net als de instelling open en gesloten meiden- en jongensgroepen. In alle groepen is het theoretisch aanbod breed. Het sluit, indien enigszins mogelijk, aan bij alle niveaus en type

opleidingen. Op dit moment bekijkt de school met een pilot of zij in het vmbo-bk-traject naast de richting handel en verkoop ook zorg en welzijn kan aanbieden. Dit om meer tegemoet te komen aan de belangstelling van de meisjes. Om aan praktijkvakken van de school te kunnen deelnemen of stage te kunnen lopen, moeten leerlingen een indicatie krijgen van de gedragswetenschapper van de instelling. Soms zitten de praktijkgroepen vol.

Personeel is onvoldoende toegerust voor het werk
Het schoolklimaat is aangenaam en veilig. Leraren met wie de inspectie gesproken heeft, bevestigen dit positieve beeld. Aan de basis ligt een preventief en curatief veiligheidsbeleid en goede afspraken tussen school en instelling. Ondersteuning en begeleiding van de dagelijkse praktijk komt tot stand door veelvuldig overleg tussen leraren en onderwijscoördinatoren.

Toch constateert de inspectie ook enkele belangrijke knelpunten.
Ten eerste kunnen leraren onvoldoende rekenen op de deskundige inbreng van de commissie voor de begeleiding van school Sint Jozef. De onderwijscoördinatoren maken geen deel uit van deze commissie.

Ten tweede zijn de onderwijscoördinatoren niet in de positie dat zij ook het personeel van de instelling bij de uitvoering van hun programmaonderdelen kunnen aansturen en controleren. Voor de kwaliteitsbewaking van die onderdelen zijn zij afhankelijk van de informatie van de unitcoördinatoren van de instelling. Ook is er onvoldoende sprake van professionele uitwisseling tussen leraren en groepsleiders. Wel is er peerteaching tussen de leraren onderling en bestaat de afspraak dat voor de groepsactiviteiten die de instelling in onderwijstijd uitvoert, projectplannen vereist zijn die de goedkeuring van de onderwijscoördinator behoeven.

Of de groepsactiviteiten voldoende efficiënt plaatsvinden en de leerlingen voldoende in staat stellen praktische en overstijgende vaardigheden te ontwikkelen, kan de inspectie niet beoordelen. De projectplannen zijn concreet maar het zicht op de kwaliteit van de uitvoering is, zoals eerder opgemerkt, te beperkt. Leerlingen met wie de inspectie gesproken heeft, geven aan dat de groepsactiviteiten niet altijd goed uit de verf komen. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer groepsleiders verhinderd zijn, omdat zij ook andere taken moeten verrichten. Er zijn geen afspraken om uitval van activiteiten te voorkomen.

Hoofdstuk 5 Eindoordelen en aanbevelingen

In dit hoofdstuk oordeelt de Inspectie Jeugdzorg in hoeverre de instelling in staat is een veilig en verantwoord leefklimaat voor jongeren te bieden en oordelen de Inspectie van het Onderwijs en de Inspectie Jeugdzorg samen over de kwaliteit van de samenwerking tussen school en instelling.
Paragraaf 5.1 bevat het eindoordeel en de aanbeveling van de Inspectie Jeugdzorg over het leefklimaat in de instelling.
Paragraaf 5.2 bevat het eindoordeel van de Inspectie van het Onderwijs en de Inspectie Jeugdzorg over de kwaliteit van de samenwerking tussen school en instelling.
Paragraaf 5.3 bevat het eindoordeel van de Inspectie van het Onderwijs over de kwaliteit van het dagprogramma van de school.

5.1 Eindoordeel en aanbeveling Inspectie Jeugdzorg over het leefklimaat in de instelling

Het eindoordeel van de inspectie luidt dat de kwaliteit van het leefklimaat in Icarus voor jongeren voldoende is.
De instelling scoort 9 van de 12 indicatoren 'operationeel' en voldoet daarmee aan de verwachtingen van de inspectie.

De instelling komt goed uit het onderzoek wat betreft de volgende punten:

- De instelling heeft verschillende soorten leefgroepen en houdt rekening met de problematiek van jongeren bij de beoordeling welke leefgroep voor hen het meest geschikt is. Wanneer de problematiek van jongeren daarom vraagt, zijn er voldoende mogelijkheden om extra begeleiding in te zetten op de leefgroepen. Alle indicatoren op het gebied van aandacht voor samenstelling van de leefgroep zijn operationeel.
- Het personeel is voldoende toegerust voor het werk met de jongeren. De indicatoren op het gebied van toerusting personeel zijn operationeel.

Aandacht van de instelling is vooral nodig voor de volgende onderwerpen:

- Voor jongeren is het aanbod dagprogramma onvoldoende en niet gevarieerd genoeg.
- Bij een aantal groepsleiders ontbreekt het aan goed voorbeeldgedrag tijdens het eten. De groepsleiders hebben verschillende opvattingen over het wel of niet mee-eten op de groep.

Aanbeveling

De inspectie is van oordeel dat de instellingen voor gesloten jeugdzorg bij het thema het leefklimaat van jongeren op operationeel niveau dienen te functioneren. Nu dit bij Icarus bij drie indicatoren nog niet het geval is, beveelt de inspectie aan dat deze binnen een half jaar in ieder geval operationeel zijn.

5.2 Eindoordeel Inspectie van het Onderwijs en Inspectie Jeugdzorg over de samenwerking tussen school en instelling

Het eindoordeel van de inspecties luidt dat Icarus en SO/VSO school St. Jozef voldoende samenwerken, wat een belangrijke voorwaarde is voor een veilig en verantwoord leefklimaat voor jongeren.

De instelling scoort 4 van de 4 indicatoren 'operationeel' en voldoet daarmee aan de verwachtingen van de inspecties.

5.3 Eindoordeel Inspectie van het Onderwijs over de kwaliteit van het onderwijs

Het eindoordeel van de inspectie luidt dat de kwaliteit van het dagprogramma van de SO/VSO school St. Jozef, afdeling Icarus, voldoende is. Doorslaggevend voor het oordeel van de inspectie is de kwaliteit van het 'systeem van leerlingenzorg'.

De school scoort 4 van de 4 indicatoren die met het systeem van leerlingenzorg verband houden 'operationeel' en voldoet daarmee aan de verwachtingen van de inspectie.

Kenmerkend voor afdeling Icarus is de bevlogen wijze waarop leraren en onderwijscoördinatoren zich inzetten om leerlingen een perspectief te bieden op werk of een vervolgopleiding. Om dit binnen de bijzondere setting van een jeugdzorginstelling te kunnen realiseren, heeft de school een onderwijsdagprogramma tot stand gebracht, dat zij in samenwerking met het personeel van de instelling uitvoert. De inspectie heeft de voordelen van dit geïntegreerd programma kunnen waarnemen. Zij plaatst echter ook een kanttekening bij deze werkwijze: bestuur en directie hebben hun eindverantwoordelijkheid voor het onderwijs als geheel onvoldoende gewaarborgd. Dit leidt tot enkele tekortkomingen in het kader van wet- en regelgeving.

Bijlage 1 – Toetsingskader inspecties

Toelichting op scoreclassificaties per criterium.

Thema's	Criteria	Indicatoren	Bronnen
Dagprogramma (leefgroep, vrije tijd)	De instelling zorgt dat het dagprogramma voldoende aansluit op de behoeften van jongeren	- jongeren ervaren dat het dagprogramma aansluit bij wat ze willen en aankunnen - medewerkers passen binnen de mogelijkheden het dagprogramma aan op wat jongeren willen en aankunnen	jongeren medewerkers dagprogramma
	De instelling zorgt voor voldoende en gevarieerd aanbod in het dagprogramma	- jongeren ervaren dat er voldoende dagprogramma is met een gevarieerd aanbod - medewerkers zorgen voor voldoende dagprogramma met een gevarieerd aanbod	jongeren medewerkers dagprogramma
	De instelling zorgt ervoor dat de jongeren voldoende invloed kunnen hebben op het dagprogramma	- jongeren ervaren dat zij invloed hebben op de invulling van het dagprogramma - medewerkers bieden jongeren de mogelijkheid om invloed te hebben op de invulling van het dagprogramma	jongeren medewerkers
Dagprogramma (school)	De intake van de school is van voldoende kwaliteit	- school heeft een heldere intakeprocedure waarbij voorgeschiedenis en toekomstige schoolloopbaan expliciet worden vastgelegd samen met de jongere	jongeren documenten
	De school zorgt dat iedere leerling op het juiste niveau met het onderwijs begint	- commissie van begeleiding (CvB) bepaalt voor *alle* leerlingen de beginsituatie	CvB leerlingendossiers
	De school volgt de vorderingen en ontwikkelingen van de leerlingen voldoende	- voor alle leerlingen is er een leerlingvolgsysteem en op basis van dit systeem wordt het onderwijs vormgegeven	medewerkers school leerlingendossiers
	De school heeft per leerling een toegesneden handelingsplan	- de school heeft een aanbod en aanpak die past bij de onderwijsbehoeften van de leerlingen verwoord in het handelingsplan	medewerkers school leerlingendossiers
	De school heeft aandacht voor de samenstelling van de schoolgroepen	- de school bepaalt de samenstelling van de schoolgroepen aan de hand van de ontwikkelingsbehoeften van individuele jongeren	medewerkers school jongeren lesobservaties

Thema's	Criteria	Indicatoren	Bronnen
	De school zorgt dat het personeel goed toegerust is voor het werk	- medewerkers worden structureel ondersteund bij het uitvoeren van hun dagelijkse werkzaamheden en maken gebruik van inwerkprogramma's, interne opleidingen en andere ondersteuningsvormen	medewerkers school documenten
Samenwerking instelling en school	Het onderwijs is een essentieel onderdeel van de behandeling en heeft een vanzelfsprekende plaats	- bij opname in de instelling gaan jongeren zo snel mogelijk naar school - jongeren vertellen dat ze niet lang (1 à 2 weken) op plaatsing op school hebben gewacht - er is geen lesuitval waardoor jongeren niet naar school kunnen - de school registreert en analyseert de lesuitval	jongeren medewerkers instelling en school documenten
	School en instelling werken voldoende samen bij de dagelijkse begeleiding van de jongeren	- de inhoud van het multidisciplinair overleg is vastgelegd en betreft in ieder geval de dagelijkse begeleiding van individuele jongeren, zowel op de groepen als op school	medewerkers instelling en school
	School en instelling werken voldoende samen bij het handelingsplan	- bespreken en evalueren van de handelingsplannen is ingebed in de overlegstructuur van de school en maakt onderdeel uit van het overleg met de instelling	medewerkers instelling en school jongeren
	School en instelling werken voldoende samen bij incidenten	- de samenwerking tussen school en instelling is geformaliseerd en maakt deel uit van het instellingsbeleid - de procedure voor het melden en registreren van incidenten is bij de medewerkers bekend en wordt als zodanig ook toegepast - er is een overzichtelijke incidentenregistratie toedracht en afhandeling van incidenten wordt grondig onderzocht en vastgelegd	medewerkers instelling en school jongeren leerlingendossiers
Aandachtvolle omgeving	De instelling zorgt voor een fysieke leefomgeving van voldoende kwaliteit	- jongeren zijn tevreden over hun fysieke leefomgeving - de leefgroepen zijn passend en veilig ingericht - de leefgroepen zijn zichtbaar schoon	jongeren medewerkers observatie

Thema's	Criteria	Indicatoren	Bronnen
	De instelling zorgt ervoor dat de jongeren voldoende invloed kunnen hebben op hun fysieke leefomgeving	- jongeren ervaren dat zij invloed hebben op de inrichting van hun fysieke leefomgeving - medewerkers bieden jongeren de mogelijkheid invloed uit te oefenen op hun fysieke leefomgeving	jongeren medewerkers observatie
	De instelling zorgt ervoor dat de omgang binnen de instelling voldoende respectvol is	- jongeren ervaren dat respect binnen de instelling belangrijk is - jongeren ervaren dat zij medewerkers kunnen vertrouwen - medewerkers zijn zich bewust van hun voorbeeldgedrag en geven zelf het goede voorbeeld	jongeren medewerkers
	De instelling zorgt ervoor dat de medewerkers een aandachtvolle houding hebben ten opzichte van de jongeren	- jongeren ervaren dat er aandacht is voor hun interesses, familie, vrienden, identiteit, kleding, voeding, levensovertuiging, etc. - jongeren ervaren dat de medewerkers goed gedrag opmerken en complimenten maken - medewerkers hebben aandacht voor de interesses, familie, vrienden, identiteit, kleding, voeding, levensovertuiging, etc. van de jongeren - medewerkers belonen positief gedrag - medewerkers maken tijd en hebben aandacht voor de jongeren	jongeren medewerkers
Aandacht voor samenstelling leefgroep	De instelling heeft aandacht voor de samenstelling van de leefgroepen	- medewerkers zijn zich bewust van de problematiek van de jongeren bij de samenstelling van de leefgroep	medewerkers
	De instelling heeft aandacht voor de inzet van personeel	- de instelling gaat flexibel om met inzet personeel wanneer de problematiek van jongeren daar om vraagt	medewerkers
Voldoende toegerust personeel	De instelling heeft alleen medewerkers met een VOG in dienst	- van medewerkers wordt een verklaring omtrent het gedrag gevraagd (VOG)	personeelsdossiers medewerkers
	De instelling heeft medewerkers met voldoende kennis en vaardigheden in dienst	- medewerkers hebben voldoende pedagogische kennis. - medewerkers hebben voldoende kennis over de problematiek van de aanwezige populatie en handelen ernaar	personeelsdossiers medewerkers jongeren

Thema's	Criteria	Indicatoren	Bronnen
		- medewerkers hebben voldoende vaardigheden	
	De instelling zorgt dat het personeel goed toegerust is voor het werk	- De instelling stuurt/coacht medewerkers op hun werk in de leefgroep	medewerkers

Bijlage 2 – Het onderzoek van de Inspectie Jeugdzorg

Aanleiding en probleemstelling
In september 2008 heeft de MOgroep het Kwaliteitskader Gesloten Jeugdzorg vastgesteld. Het Kwaliteitskader bevat veldnormen voor de sector en is opgesteld door afgevaardigden van de gesloten jeugdzorgaanbieders samen met de betrokken inspecties; naast de Inspectie Jeugdzorg zijn dat de Inspectie voor de Gezondheidszorg en de Inspectie van het Onderwijs.

Het nieuwe zorgaanbod is nog in ontwikkeling, daarom staan in het Kwaliteitskader *drie stadia* waarin de aanbieders van gesloten jeugdzorg moeten gaan voldoen aan deze normen. In navolging van de drie stadia in het Kwaliteitskader, heeft de Inspectie Jeugdzorg toezicht in drie stappen gepland. Zij noemt dit het stapsgewijze toezicht, dat zij op verzoek van de minister voor Jeugd en Gezin uitvoert op alle instellingen voor gesloten jeugdzorg in de periode 2008 t/m 2012.

De Inspectie Jeugdzorg heeft in 2009 en 2010 stap 1 van het stapsgewijze toezicht uitgevoerd, inclusief enige hertoetsen bij instellingen die bij het toezicht in eerste instantie geen voldoende hadden gescoord. Dit was het toezicht op de rechtspositie van jongeren in de gesloten jeugdzorg[5].

In 2010 en 2011 is de uitvoering van stap 2 van het stapsgewijze toezicht aan de beurt. Net als stap 1 vindt ook stap 2 plaats bij alle instellingen voor gesloten jeugdzorg.
De inspectie voert dit toezicht stap 2 uit samen met de Inspectie van het Onderwijs en de Inspectie voor de Gezondheidszorg. In stap 2 komen normen uit de volgende thema's in het Kwaliteitskader aan bod: Opvoeding, Dagprogrammering en Personeel.
Samengevat gaat het hier om het dagelijkse leven van de jongeren in de instelling en om randvoorwaarden voor behandeling.

Het belang van het kind staat voor de inspectie voorop. In stap 1 toetst de inspectie de rechtspositie van de kinderen en hoe er wordt omgegaan met hun verlof. In stap 2 wordt het leefklimaat binnen de instelling getoetst. Dat het leefklimaat de behandeling van de kinderen (en jongeren) ondersteunt, is volgens de inspectie een belangrijke randvoorwaarde voor het slagen van hun behandeling. Het Kwaliteitskader geeft onder het thema 'Opvoeding' een aantal normen over het leefklimaat die veelal open geformuleerd zijn.
De inspectie heeft zich voor de invulling van deze open normen door een aantal bronnen laten inspireren:

- een bijeenkomst *"Open normen"* die zij heeft georganiseerd met vertegenwoordigers uit "het veld" in oktober 2009;
- het boek *"Kwaliteitsstandaarden jeugdzorg Q4C. Wat kinderen en jongeren belangrijk vinden als ze niet thuis wonen"*[6]*;*

[5] In de inleidende notitie aan de minister over het stapsgewijze toezicht wordt stap 1 het toezicht op de gesloten leefomgeving genoemd. De criteria over de rechtspositie zijn in het Kwaliteitskader onder dit thema opgenomen.
[6] Onder redactie van Fiet van Berk en Leo Rutjes, Houten 2009.

- het rapport *"Goed bejegenen. Beginselen voor het omgaan met ingeslotenen"* van de Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming[7];
- het artikel *"Pedagogisch handelen in de residentiële zorg. Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat"*[8].

Deze bronnen zijn ook belangrijk geweest bij de keuze op welke criteria de inspectie zich bij het toezicht in het bijzonder zou richten en hoe de thema's Dagprogrammering en Personeel uit het Kwaliteitskader zijn ingevuld.

De samenwerking met de Inspectie van het Onderwijs betreft met name het thema Dagprogrammering, omdat hierin het onderwijs een essentieel onderdeel vormt. Het onderwijs kan wezenlijk bijdragen aan het perspectief van de jongeren. Daarnaast is goede samenwerking en uitwisseling tussen instelling en school een belangrijke voorwaarde voor een goede behandeling. De beide inspecties voeren samen het toezicht stap 2 uit, de Inspectie Jeugdzorg in de instelling en de Inspectie van het Onderwijs in de bijbehorende school.

De samenwerking met de Inspectie voor de Gezondheidszorg betreft met name het thema Personeel, omdat het van belang is dat het personeel voldoende toegerust is om een psychische of psychiatrische stoornis bij de jongeren te herkennen en om escalatie van problematisch gedrag te voorkómen. De Inspectie Jeugdzorg toetst deze criteria. De Inspectie voor de Gezondheidszorg komt in actie als de bevindingen van de Inspectie Jeugdzorg daartoe aanleiding geven.

De Inspectie Jeugdzorg toetst, gezien de richting van het onderzoek, niet *alle* normen met betrekking tot de thema's Opvoeding, Dagprogrammering en Personeel. De keuze van de criteria en indicatoren komt voort uit de bovengenoemde inspiratiebronnen.
Een thema dat vanuit de instellingen voor gesloten jeugdzorg en vanuit de jongeren wordt aangegeven als belangrijk voor het leefklimaat is de samenwerking en het contact met de ouders. Omdat de inspectie met de sector heeft afgesproken dat de samenwerking met de ouders in stap 3 van het toezicht wordt getoetst, zal dit onderdeel bij stap 2 niet aan de orde komen.
Voor een goed leefklimaat is ook veiligheid een belangrijk criterium. Omdat dit al getoetst is in de entreetoets, komt dit criterium bij stap 2 niet uitgebreid meer aan de orde.

Vraagstelling
De inspectie heeft de volgende vraagstelling voor het onderzoek geformuleerd:

> *In hoeverre is de instelling voor gesloten jeugdzorg in staat een veilig en verantwoord leefklimaat voor de jongeren te bieden?*

Werkwijze
Het onderzoek per instelling bestaat uit een analyse van gegevens van de instelling en een praktijktoets.

---

[7] Versie 2010.
[8] Door Netty Jongepier, Macha Struijk en Peer van der Helm, gepubliceerd in JeugdenCo, Kennis 01-2010.

Er zit een vaste volgorde in het onderzoek:

1. opvragen feitelijke informatie bij de instelling (voor zover nog niet bij de inspectie bekend) over
    - groepsgrootte,
    - aantal groepsleiders op de groep,
    - verloop onder groepsleiders,
    - opleidingsniveau groepsleiders,
    - dagprogramma;
2. opvragen eigen score instelling op de indicatoren in het toetsingskader van de inspectie, vooraf te mailen aan de inspectie;
3. enquête op school kinderen / jongeren, af te nemen door de inspectie;
4. observaties op de leefgroepen;
5. interview met medewerker kwaliteit;
6. interviews met kinderen / jongeren;
7. interviews met groepsleiders;
8. interviews met gedragswetenschappers en teamleiders;
9. mogelijk analyse van enige cliëntendossiers.

De inspectie start met het analyseren van feitelijke informatie van de instellingen. De inspectie gebruikt de eigen scores van de instelling op de indicatoren in het toetsingskader om het toezicht op maat te maken.
De inspecteurs nemen daarna op de eerste dag van de praktijktoets een enquête af onder alle kinderen en jongeren met behulp van stemkastjes. Ook voert de inspectie observaties uit op de leefgroepen.
De inspectie analyseert mogelijk enige cliëntendossiers voor zover dit nodig is om eerder ingewonnen informatie te checken.
De werkwijze is zo ingericht dat deze betrouwbare informatie oplevert om het leefklimaat te beoordelen en de instellingen en de bewindspersoon op de hoogte te stellen van de kwaliteit, zodat waar nodig verbeteringen kunnen worden aangebracht.

De inspectie voert het toezicht uit in de tweede helft van 2010 en het eerste kwartaal van 2011 bij *alle* bestaande instellingen voor gesloten jeugdzorg. Bij instellingen met meerdere vestigingen streeft de inspectie naar toetsing van die vestiging die de inspectie nog niet eerder bezocht heeft.

Rapportage

De inspectie vraagt de instelling of het concept rapport feitelijke onjuistheden bevat en wat de inhoudelijke reactie van de instelling op het rapport is. Na verwerking van de feitelijke onjuistheden stelt de inspectie de rapportage vast. In het vastgestelde rapport neemt de inspectie de aanbevelingen aan de instelling op en, in een bijlage, de inhoudelijke reactie van de instelling. In het rapport komt een aparte paragraaf met het oordeel van de Inspectie van het Onderwijs over de school.

Als de inspectie de rapportages heeft vastgesteld, biedt zij deze aan aan de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, en aan de instellingen zelf. De inspectie plaatst de vastgestelde rapporten op haar website.

De Inspectie Jeugdzorg schrijft na het toezicht stap 2 voor de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een geaggregeerde notitie over de resultaten van het toezicht stap 2.

Bijlage 3 – Inhoudelijke reactie van de instelling op het rapport

(Zie hierna.)

Pater Kustersweg 8
6267 NL Cadier en Keer
Het Keerpunt 043 4077150
Icarus 043 4077100
043 4071843
info@sjsj.nl
www.sjsj.nl
www.hetkeerpunt.nl
www.icarus-jzp.nl
1099.04.001
103.21.93
41076982

Inspectie jeugdzorg

datum 22 JUL 2011

nr.

Aan
Inspectie Jeugdzorg
T.a.v. mw. Mr. M.A.H. Boelema
Postbus 483
3500 AL Utrecht

Afdeling Bureau kwaliteit, communicatie en beleid
Behandeld door Jannie Wiskerke
Telefoon 043-4077127
E-mail Jannie.wiskerke@sjsj.nl
Uw kenmerk IJZ/3071727-DS/08-04p
Ons kenmerk MT/IJZ/brieven/Boelema
21 juli 2011

Datum 21 juli 2011
Onderwerp Inhoudelijke reactie op het rapport 'Het leefklimaat van jongeren in Icarus'

Geachte mevrouw Boelema,

Met trots hebben we kennis genomen van het conceptrapport dat we van u ontvangen hebben. We zijn blij dat de Inspectie Jeugdzorg de kwaliteit van het leefklimaat van de jongere in Icarus met een voldoende beoordeeld heeft en dit komt ook overeen met onze eigen waarneming.
Er zijn een aantal opmerkingen gemaakt waarvan we enkele wel, maar ook enkele niet herkennen.

De gestructureerde invulling van vrijetijdsactiviteiten is nog niet volledig geïmplementeerd. Er zijn veel voorwaarden gecreëerd zoals de aanstelling van een vrijetijdscoördinator, coördinator dagbesteding, een vrijetijdsruimte het KIC (Keerpunt Icarus Connection), veel materialen en spellen en contacten buiten de instelling waar jongeren terecht kunnen voor sport e.d. Ook is het zwembad onlangs weer helemaal gerenoveerd en in gebruik genomen.
Het ontbreekt echter nog aan een goede structuur en personele afspraken om de activiteiten voldoende uit te kunnen voeren.
Dit is ook een speerpunt uit de laatste Jeugdsurvey en hier wordt momenteel aan gewerkt.

Wat we niet herkennen is de waardering 'niet operationeel' ten aanzien van de respectvolle omgang met de jongeren. Het feit dat een enkele groepsleider niet met jongeren mee eten (brood in plaats van de warme maaltijd) is inderdaad tegen de afspraken in en hierop is direct actie ondernomen. Maar in onze ogen is dit een incident en geen structureel probleem. Het onderwerp bejegening en respectvolle omgang wordt altijd positief beoordeeld door de jongeren tijdens de Jeugdsurvey. Het was dan ook een teleurstelling en voor ons en niet herkenbaar dat we deze waardering kregen.

Tijdens het inspectieonderzoek bestond de Commissie Onderwijs Dagprogramma uit de 1e behandelaar, een unitcoördinator en onderwijscoördinator. Onlangs is besloten en na de zomenvakantie wordt dit ingevoerd, dat de coördinator dagbesteding en de beleidsmedewerker van de school aan de COD gaan deelnemen. Met deze werkwijze verwachten we een nog betere afstemming en uitvoering van het onderwijsdagprogramma.

Het rapport is weer een stimulans om verder te gaan met het optimaliseren van onze processen, het verbeteren van ons kwaliteitsmanagementsysteem en zo doende werken aan de verbeteringen van de door de inspectie gemaakte opmerkingen.

Met vriendelijke groet,

Drs. J. Rombout
Directeur/ bestuurder

In deze,
Dhr. B. Dolmans
Pedagogisch directeur